

ПРОВИЗИРАНЕ НА ЗАДЪЛЖЕНИЯ В ТРАНСПОРТНА ФИРМА

Емилия ВАЙСИЛОВА,
emvais@yahoo.com

гл. ас., ВТУ „Т. Каблешков“, София, ул. „Г. Милев“ № 158
БЪЛГАРИЯ

Резюме: В настоящия доклад е разгледан въпроса свързан с отчитане на провизии като разходи за потенциални бъдещи задължения в транспортна фирма. Акцентирано е върху признаването, оценяването и счетоводното отчитане на провизиите. Посочени са примери за характерни за транспорта ситуации, които изискват провизиране на задължения. Разгледано е и данъчното третиране на провизиите в съответствие с разпоредбите на Закона за корпоративното подоходно облагане.

Ключови думи: провизии, задължаващо събитие, условно задължение, обременяващ договор, задължение – правно, конструктивно.

ВЪВЕДЕНИЕ

Един от основните принципи при осъществяване на счетоводството и при съставянето на финансовите отчети е принципът на предпазливостта. Форма на прилагане на този принцип е начисляване на провизия (разход) в текущия период, във връзка с възникнало задължение на транспортната фирма, което ще трябва да се погасява в следващи отчетни периоди.

Провизирането на задължения се основава на изискванията заложи в счетоводен стандарт 37 – *Провизии, условни задължения и условни активи* (СС-37). В него се съдържат предписанията относно признаването, оценяването, отчитането и оповестяването на:

- ◆ провизии;
- ◆ условни задължения;
- ◆ условни активи.

В съответствие със стандарта на провизиране подлежат задължения, които не произтичат от неизпълнени договори (с изключение на случаите, когато договорите са обременяващи), както и такива, които не произтичат от обичайната дейност на фирмата.

За да се осъществи правилно провизиране на задължения, в дадена транспортна фирма, е необходимо да бъдат проучени използваните в стандарта основни понятия.

На първо място **провизията** се определя като задължение с неопределен размер или срочност (изискуемост). Или казано по-точно провизия означава отчитане на разходи, като следствие от потенциални задължения. За да си изпълни задължението следва да се отчете разход за провизия. Провизиите са реални задължения, въпреки че кредиторът може да не е известен. Тяхното възникване не зависи от бъдещи събития, но те имат несигурен размер и време на погасяване. Задълженията, които подлежат на провизиране са резултат от задължаващо събитие, което ги поражда.

Задължаващо събитие е това, което поражда **правно** или **конструктивно задължение**. Тези задължения нямат друга алтернатива освен да бъдат погасени.

Правното задължение произтича от клаузите на даден договор, от действащото законодателство или от друго приложение на закона.

За **конструктивното задължение** е характерно това, че то произтича от действията на транспортната фирма. С тези действия тя недвусмислено показва на други страни (обществени институции, контрагенти, персонал), че ще **поеме определени задължения**, които има намерение да изпълни или е **приела програма за реструктуриране**.

Като поето задължение може да бъде и обременяващ договор. **Обременяващ договор** е този, по силата на който неизбежните разходи за покриване на задължението превишават очакваните икономически изгоди от него.

Преструктурирането е планирана и контролирана от ръководството програма, която съществено променя обхвата на дейността на фирмата и начина по който се осъществява нейната дейност.

За да се осигури достоверност на финансовия отчет, е важно да се прави разграничение между провизии и условни задължения. Счетоводен стандарт 37 постулира, че условни задължения са тези, които се класифицират като:

- ◆ възможни задължения, произтичащи от минали събития. Такова задължение ще се потвърди като текущо евентуално при настъпване на несигурни бъдещи събития, които не могат да бъдат контролирани изцяло от фирмата;

- ◆ настоящи задължения, произтичащи от минали събития, които са непризнати, тъй като няма вероятност при погасяването им да е необходим паричен поток или техният размер не може да бъде определен достатъчно надеждно.

Логиката показва, че **провизиите** са признати пасиви, понеже са:

- ◆ настоящи задължения;
- ◆ има вероятност при погасяването им да е необходим поток от ресурси, носители на икономически изгоди и
- ◆ размерът им може да бъде надеждно оценен.

Условните задължения не се признават за пасиви, тъй като са само възможни задължения, или ако са настоящи не отговарят на критериите за признаване на провизии.

От разпоредбите в стандарта произтича правилото, че транспортната фирма не следва да признава условно задължение, а е необходимо само да го оповестява в случай, че има вероятност за изходящ паричен поток. Условните задължения следва да се оценяват с цел да се установи евентуалната поява на необходимост от изходящ паричен поток, което ще породи необходимост от признаване на провизии.

ПРИЗНАВАНЕ НА ПРОВИЗИИ

За да се признае от фирмата провизия, следва да са налице едновременно следните критерии:

- ◆ към датата на изготвяне на финансовия отчет (ФО), фирмата има текущо правно или конструктивно задължение като резултат на

минали събития. С други думи, осъществено е правилно класифициране на събитията;

- ◆ съществува вероятност при погасяване на задължението да е необходим паричен поток;
- ◆ във възможностите на фирмата е да бъде направена надеждна оценка на размера на задължението.

Провизия не следва да се признава при липса на един от нормативно определените условия. Също така не се признават провизии, свързани с бъдещи разходи за дейността на фирмата.

За правилното приложение на посочените разпоредби е необходимо точно да се определи кога е налице текущо задължение, а също така и какъв е смисълът на понятието „минало събитие”. Определянето на наличието на текущо задължение, към датата на баланса, се извършва след отчитане на всички налични обстоятелства, включително мнението на специалисти.

В т.б.1 на СС-37 е казано, че минало събитие, което води до текущо задължение се нарича задължаващо събитие. От тази дефиниция става ясно, че само минали събития, които представляват задължаващи събития, следва да се провизират. На практика не всички минали събития водят до текущо задължение.

Както се вижда от горепосочените разпоредби, за да се признае една провизия, не е достатъчно тя само да представлява текущо задължение на фирмата. Нужно е да има вероятност при неговото погасяване да изтекат ресурси, носители на икономически ползи. В контекста на СС-37, термина „вероятност” се използва в смисъл, че „по-скоро е вероятно да възникне, отколкото да не възникне”. С други думи вероятността събитието да настъпи е по-голяма, отколкото вероятността събитието да не настъпи. Например, при съдебен иск е възможно да няма яснота дали фирмата има текущо задължение. В този случай ще се предположи, че миналото събитие е породило текущо задължение ако въпреки всички налични обстоятелства е по-вероятно такова текущо задължение да съществува към датата на баланса. Фирмата признава такова текущо задължение тогава, когато са изпълнени всички критерии, посочени по-горе.

Когато не е вероятно, че съществува текущо задължение, фирмата трябва само да оповести условно задължение.

ОЦЕНКА НА ПРОВИЗИИТЕ

При оценяване разходите за провизии, фирмата трябва да даде най-добрата

приблизителна стойност на тези разходи, необходима за погасяване на задължението, към датата на баланса. Тази стойност в практиката е известна като „очаквана стойност“ на задължението. Прието е за най-добра приблизителна оценка на разходите, необходими за покриване на текущото задължение да се смята сумата, която фирмата би платила пропорционално за погасяване на задължението към датата на баланса или, за да го прехвърли към трета страна по същото време.

На въпроса за оценката в стандарт 37 се отделя голямо внимание, тъй като размерът на провизията зависи от тази оценка, а тя дава отражение във финансовия резултат.

Оценката се извършва от ръководството на фирмата, като се взема предвид „минал опит“ от подобни ситуации. Когато има необходимост се ползват услугите на експерт-лицензиран оценител. Вземат се предвид и всички обстоятелства, настъпили като следствие от събития след датата на баланса.

При определяне сумата за провизия съществува известна несигурност. Тя се третира по различен начин в зависимост от обстоятелствата. В случай, че измерваната провизия включва множество статии (елементи на разхода) задължението се оценява чрез преценка на всички възможни резултати заедно със свързаните с тях вероятности. Това е така наречения метод за оценка „очаквана стойност“. При прилагането на този метод провизията ще има различен размер в зависимост от това дали вероятността от загуба на определена сума е примерно 70 или 95 процента. В някои случаи е възможно да се приеме осреднена величина на база опита, отчетни данни или експертна оценка.

При определяне на най-добрата оценка на провизията, винаги трябва да се имат предвид рисковете и несигурността, съпътстващи събития и обстоятелства. Ако е на лице значителен риск, провизията може да се оцени по-високо, но в никакъв случай не бива да се допуска начисляване на излишни провизии.

В стандарта е посочено, че провизията се определя преди облагането с данъци, като последствията от данъчното облагане се отчитат в съответствие с разпоредбите на СС12 - *Данъци от печалбата*. В тази връзка, когато ефектът от временните разлики в стойността на разходите е съществен, размерът на провизията трябва да представлява сегашната стойност на

разходите, които се очаква да бъдат направени за покриване на задължението.

В размера на провизията следва да се отразят някои бъдещи събития, които могат да повлияят на размера на сумата необходима за погасяване на задължението. За целта обаче е необходимо да са налице достатъчно доказателства, че тези събития действително ще настъпят. Ако транспортната фирма има очакването, че всички или само някои разходи, необходими за създаването на провизия, ще бъдат възстановени, възстановяването следва да се признае тогава, когато е сигурно, че въпросните средства ще се възвърнат в случай, че фирмата уреди задължението си. Възстановените средства следва да се третират като отделен актив, като признатия им размер не трябва да надвишава размера на провизията.

В съответствие с разпоредбите на СС-37, провизиите трябва да се преразглеждат в периода на годишното счетоводно приключване и ако е необходимо да се преизчисляват - да се увеличават или да се намаляват. Това изискване е следствие от правилото за „най-добрата приблизителна оценка към датата на баланса“. При положение, че няма вероятност да изтекат ресурси, носители на икономически изгоди, за погасяване на задължението, отчитането на провизията трябва да се прекрати.

СЧЕТОВОДНО ОТЧИТАНЕ НА ПРОВИЗИИТЕ

След изготвяне на необходимите документи за признаване и оценяване на провизии за задължения се пристъпва към тяхното осчетоводяване. Нужно е да се отбележи, че в изготвените документи следва да се отразят всички рискове, предполагаеми алтернативни резултати, действащите пазарни цени, както и възможните промени в стойността им, а също и възможни бъдещи законодателни и технологични промени.

Формираните провизии за задължения се отчитат като текущи задължения, отделно от задълженията, произтекли от дейността на фирмата. Провизиите се признават в размер на предполагаемото задължение, въз основа на което се съставят следните счетоводни записвания:

☞ За начислените провизии

Д-т с/ка Разходи за провизии

К-т с/ка Провизии, признати като пасиви

Разходите за провизии се отчитат по функционално предназначение, т.е. по видове

дейности. В отчета за приходите и разходите те се посочват като други разходи в раздел *Разходи за обичайна дейност*, група *Разходи по икономически елементи*, статия *Други разходи*, в т.ч. – *провизии*.

Към сметка *Провизии, признати като пасиви* е необходимо да се организира аналитично отчитане в зависимост от събитията, които са породили провизия: реструктуриране, обременяващ договор, продажба на дейност и други.

Провизиите, признати като пасиви, се посочват в счетоводния баланс по раздел „В” *Краткосрочни пасиви*, група първа *Краткосрочни задължения*, статия *Провизии*.

☞ За фактически извършените разходи

Д-т с/ка Провизии, признати като пасиви

К-т с/ка Парични средства

или

К-т с/ка Доставкащи

☞ В края на всеки отчетен период потенциалните задължения се преразглеждат и при необходимост се актуализира техният размер – доначисляват се или се намаляват вече отчетени провизии, като:

◆ при доначисляване на провизия се съставя счетоводна статия както при първоначалното начисляване;

◆ при намаление на провизията се съставя следната сторнировачна статия:

Д-т с/ка Провизии, признати като пасиви

К-т с/ка Други приходи от дейността

☞ Също така в края на отчетния период се прави анализ по сметка *Провизии, признати като пасиви*, като :

◆ при установяване на положително салдо, т.е. има неизплатена част от провизията след погасяване на задължението, същата се отчита като финансов приход. Съставя се статията:

Д-т с/ка Провизии, признати като пасиви

К-т с/ки Приходи от реинтегрирани провизии

◆ в случай, че провизираната сума се е оказала недостатъчна за покриване на фактическите разходи, превишението се отчита като текущ разход:

Д-т с/ка Други разходи

К-т с/ка Парични средства

ОПОВЕСТЯВАНЕ НА ПРОВИЗИИТЕ

В съответствие с разпоредбите на СС-37, транспортната фирма следва да оповести информация във финансовия си отчет, свързана с начисляването на провизии и

тяхното движение през отчетния период. В приложението към ФО, фирмата следва да посочи какъв е характера на задълженията, които са били провизирани и какво е очакваното разположение във времето и размера на изходящите парични потоци. Също така се посочва информация за размера на очакваните суми, които могат да бъдат възстановени.

За всеки вид провизия фирмата следва да оповести още: отчетна стойност, в началото и в края на периода; направените допълнителни провизии, в т.ч. и увеличението на съществуващи провизии; отписаните през периода провизии.

ДАНЪЧНО ТРЕТИРАНЕ НА ПРОВИЗИИТЕ

Разходите за провизии са обект на разглеждане от Закона за корпоративното подоходно облагане. Тези разходи в закона се третират като данъчни временни разлики и като такива дават специфично отражение върху финансовия резултат. За данъчни цели те се признават в година, различна от годината на счетоводното им отчитане. На практика това означава, че с разхода за провизии ще се увеличи счетоводния финансов резултат в годината на счетоводното му отчитане. Това води до възникване на данъчна временна разлика. Този разход ще бъде признат в годината на погасяване на задължението, за което е призната провизията, до размера на погасеното задължение. В момента на признаването на разхода следва с него да се намали счетоводният финансов резултат. Това е т.нар. обратно проявление на данъчната временна разлика. Счетоводните приходи отчетени по повод на призната провизия, не се признават за данъчни цели.

ПРИМЕРИ ЗА ЗАДЪЛЖЕНИЯ, ИЗИСКВАЩИ ПРОВИЗИРАНЕ

За да има по-голяма яснота в изложението ще бъдат посочени някои задължения, които изискват провизиране и са характерни за транспортна фирма.

На първо място ще спрем вниманието си на случая, когато фирмата е сключила обременяващ договор. При този договор текущото задължение, произтичащо от него, следва да се признава и измерва като провизия. В съответствие с изискванията на стандарт 37, транспортната фирма преди да създаде провизия за обременяващ договор, следва да признае всички разходи за обезценка на активи, отнасящи се за такива свързани с договора.

Пример: Транспортна фирма е наела по оперативен лизинг сграда за административна дейност. В един момент поради обективни причини тя премества администрацията в друга сграда. Срокът на лизинговия договор продължава още две години, но поради клаузи заложи в него сградата не може да се преотдаде на друг ползвател. Това на практика е обременяващ договор – съществува текущо задължение вследствие на минало задължаващо събитие. Следователно при съставяне на финансовия отчет в края на отчетния период, през който е взето решение за напускане на сградата се признава провизия за задължение. Неговият размер ще е до размера на плащанията по лизинговия договор до изтичане на срока.

Друг случай, който предполага начисляване на провизии за задължения е при реструктуриране на фирмата. За реструктуриране може да се говори в следните случаи:

- ◆ продажба или прекратяване на част от дейността;
- ◆ промени в структурата на управление;
- ◆ пренасочване на дейността от една държава или регион в друга;
- ◆ фундаментални реорганизации, имащи съществен ефект върху характера и съсредоточаването на дейността на фирмата.

Провизия за разходи по реструктуриране се признава в случай, че са изпълнени общите критерии за признаване на провизии.

Когато фирмата е взела решение за реструктуриране и е започнала да внедрява плана или е обявила публично основните характеристики на плана, създавайки реална представа за това какво предстои, преди датата на баланса, възниква конструктивно задължение. Доказателство, че фирмата е започнала да

внедрява плана за реструктуриране може да бъде продажбата на някои активи.

Провизията за задължение следва да включва само преките разходи, произтичащи от реструктурирането и не са свързани с текущата дейност на фирмата. Към провизията за реструктуриране не се включват разходи за преместване или преквалификация на персонала, разходи за маркетинг, за дистрибуция и др. подобни.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

От изложения по-горе материал може да се обобщи, че провизирането на задължения е сравнително сложен и отговорен процес. Той изисква обективна преценка, компетентност, мнение на експерти, а също така постоянно преразглеждане на начислените провизии, както и евентуалното им коригиране.

Начисляването на провизии се основава на възможно най-точни или поне приблизителни оценки. Във всички случаи тези оценки трябва да се основават на надеждни механизми за изчисляване и в същото време да са доказуеми. Ако не са на лице сигурни доказателства, то следва да се оповестят условни задължения, а не да се начисли провизия.

При точно изпълнение на тези изисквания, резултатът във финансовия отчет ще отразява вярно и честно състоянието на транспортната фирма.

ЛИТЕРАТУРА:

[1] Национални стандарти за финансови отчети за малки и средни предприятия, Форком, 2005.

[2] Епстейн, Мирца, Международни стандарти за финансови отчети-коментари, 2005-2006.

[3] Закон за корпоративно подоходно облагане, 2007.

OBLIGATIONS PROVISIONING IN THE TRANSPORT COMPANY

Emilia Vaisilova

Head assistant Emilia Vaisilova, Transport University "T. Kableshkov", Geo Milev street, No 158, Sofia, BULGARIA

Abstract: *This paper discusses the problem connected with provisions considered as expenses for potential future obligations in the transport company. It is emphasized on the provisions recognition, evaluation and accounting report. Some examples characteristic of transport situations which require obligations provisioning are considered in the paper. The tax aspects of the provisioning are also taken into account.*

Key words: *provisions, obligation event, contingent obligation, onerous contract, obligation – legal, constructive.*